

Posudek oponenta disertační práce Mgr. Jana Brože
Václav Majer a sociálnědemokratická strana
Osudy čelného představitele jednoho vnitrostranického proudu
předkládané v roce 2023 na Ústavu politologie FF UK

Disertace přináší politický životopis sociálnědemokratického politika Václava Majera, významného účastníka exilové politiky v Londýně během druhé světové války, výrazného ministra poválečných vlád a předního představitele pounorového exilu. Jádrem práce je široce založený výklad o kontextech Majerova působení, pojednání o historii politických institucí, v nichž Majer působil, přičemž tvůrčím způsobem a s velice dobrým výsledkem shrnuje poznatky dosavadní historiografie. Autor při práci prokázal rozhled po odborné literatuře, obratně využívá široké spektrum zdrojů informací od dobového tisku, memoárů a analytických studií po dílčí pramenné sondy. Vytěžil z nich přesvědčivé vylíčení politických událostí popisovaných období. Méně jistá je práce v rovině striktně biografické. Z rukopisu není zcela zřetelné, proč se stalo, že se líčení vzdaluje od hlavní postavy dál, než bych pokládal za optimální – o tom podrobněji níže. Rád bych ale hned v úvodu předeslal, že disertaci celkově pokládám za velice zdařilou.

Text jsem začal číst od poválečných kapitol, protože jsem celkem nedávno pracoval na podobném tématu, bral do ruky stejné prameny a literaturu a měl je v živé paměti. Pasáže, kde mohu práci nejspolehlivěji posoudit, mě potěšily zejména vynikající interpretací pramenů a různorodé sekundární literatury a jejich velmi dobrým literárním zpracováním. Litoval jsem při čtení, že autor nenachází způsob, jak se své postavě ještě více přiblížit, což jsem si vysvětloval nedostatečnou pramennou základnou. Až při dočítání první poloviny studie jsem si plně uvědomil, že autor nikde v textu nejde za detailem, nesnaží se prozkoumat dílčí mikrosvět, v němž se předmět jeho zájmu ocitá, což bývá velice užitečná část práce biografů. Začíná to už v Majerově rodném Pochvalově, pokračuje v Lounech a na všech dalších zastávkách je to obdobné. Autor vykoná životopiscovo nezbytné minimum a stáčí výklad dosti rychle zpátky do centra dění, takže zatímco náš hrdina pobývá kupř. v Želénkách, čtenář se dozvídá o politickém vývoji v Praze, a tak dále a tak podobně při dalších historických zvratech líčených odjinud než z Majerova života. Text působí dojmem, jako by jeho autor nepředpokládal, že by svým výzkumem osudu Václava Majera mohl něco zásadního vnášet do našeho chápání historie české politiky. Míří v každé nové situaci k tomu, aby ve svém výkladu uplatnil hotové teze - velice dobře volené! - a svým hrdinou je ilustruje, nikoli však testuje, rozporuje nebo zpochybňuje.

Tento přístup disertaci chrání před tápáním, ale současně biografii zbavuje životadárného napětí mezi popisovaným osudem hlavní postavy a zavedenými výkladovými schémata.

A také znesnadňuje tematizaci otázek po politické každodennosti. Práce si je klade jen v minimální míře, i když právě ony by jistě pomohly plastičnosti výkladu a lépe propojily velkou politiku, mikrosvět hlavní postavy a dilemata osobního života, které společně a nerozdílně utvářely život politického funkcionáře. Však vidíme, že osobní rovina do textu beztak občas vstupuje, to když kupř. Majer sňatkem završuje přeměnu z výrazného aktivisty v politického profesionála, nebo když jeho alkoholismus ve druhé polovině čtyřicátých let dosahuje takové míry, že se stává poměrně závažným politickým faktorem. Myslím, že propustná hranice mezi politickým a osobním mohla být ve výkladu vedena trochu blíže Majerovu soukromí, aniž by tím utrpěl analytický výklad Majerovy politické činnosti, naopak by mu takové posunutí prospělo.

Při všech výše řečených kritických poznámkách musíme zohlednit závažnou skutečnost, že autorovi zcela chyběl základní pramenný fond (Irma Majerová pozůstalost po svém muži úmyslně zlikvidovala), ucelenější memoáry či jiné užitečné východisko, které práci tohoto typu velmi usnadňuje. Odvaha hraničící s nerozvážeností, s níž se pustil do rozsáhlého biografického projektu bez jistější pramenné opory, autorovi pochopitelně způsobila nemalé nesnáze a výše popisované nedostatky si tím můžeme alespoň částečně vysvětlit: úspěch v historiografii je závislý nejen na dobré formulaci výzkumných otázek, ale také na vydatnosti nalezených pramenů.

Řekli jsme, že Majer jako průvodce politickými dějinami je spíše jakousi bójkou, jejíž pohyb historickými událostmi pojednání sleduje, než vlastním předmětem bádání, takže se ve výkladu dozvídáme víc o proudech, které bójku nesou, než o hlavní postavě samé a její perspektivě. Nyní je také třeba pojmenovat silné stránky práce a říci, že jich rozhodně není málo. Biografické východisko nutilo autora spojovat výsledky dílčích specializací, v nichž se odehrává dnešní základní výzkum v historiografii a projít postupně odborné knihovny k první a druhé republice, druhé světové válce, poválečné třetí republice a k poúnorovému exilu. Zvládl to znamenitě, prokázal značný rozhled po politických a kulturních dějinách a při zpracování úctyhodného množství s citem a vkusem vybrané odborné literatury projevil značné dovednosti. Na těchto kvalitách práce stojí, právě ony způsobily její celkový zdar. Je v ní řada pasáží, v nichž nečteme takřka bezchybnou kompilaci, ale suverénní syntézu.

Protože literární laťka je vysoko, upoutávají pozornost drobné technické nedostatky, jichž by se autor snad měl napříště vyvarovat. Text pohání energické událostní líčení, v němž je málo místa pro změnu rytmu, chybí občasné zpomalení, v němž by se alespoň krátce daly pojmenovat

a prodiskutovat některé úkazy a otázky, k nimž výklad dospěl („profesionální politik“, „válečná anabáze jako zkušenost“, „exilová kariéra“ atd. atp.). Místo snahy o vyslovení vlastního zhodnocení společenských či politických poměrů autor na mnoha místech přivolával na pomoc hotové metafory, které – byť jistou cenu pro rychlou kontextualizaci líčení jistě mají – mi někdy připadaly dost vzdálené od reálných osudů hlavní postavy (Roaring Twenties – s. 28, nylonový věk – s. 158). Nepatříčně v líčení působily hovorové obraty, jimž nepomohly ani uvozovky, v nichž byly většinou použity. Vnášejí do líčení nepříjemnou pachut', navozují nežádoucí dojem jisté ledabylosti a jen provizorně nahrazují přesný termín či výstižný popis vypracovaný v jazykové rovině příslušící odbornému textu, které autor zůstal své disertaci dlužen (z mnoha příkladů: „političtí harcovníci“ - s. 38, „sociální demokracie po faceliftu“ - s. 49, „politický zelenáč“ - s. 188, „páchat dobro“, „dát k ledu“ a „protlačit Kongresem“ - vše na s. 278). Jsou to celkem vzato drobnosti, které nic nemění na převažujícím výborném dojmu z literárního zpracování.

K obhajobě navrhuji tyto tři dotazy:

Jak by autor disertace popsal svou zkušenost s biografickou metodou?

V čem vidí silné stránky Václava Majera jako politika a v čem byl podle něho slabý?

Kde spatřuje nosné tematické okruhy pro příští výzkum politických dějin Československa?

Závěrem rád konstatuji, že předložená studie bezpečně splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji vřele doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako prospěl.

20. 12. 2023

Mgr. Tomáš Zahradníček, Ph.D.